

Др Зоран Арсић, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду

КОНВЕНЦИЈА О ГРАЂАНСКОЈ ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТЕ НАСТАЛЕ УСЛЕД ДЕЛАТНОСТИ ОПАСНИХ ПО ЖИВОТНУ СРЕДИНУ¹

Сажетак: Савеш Европе је 1993 године донео Конвенцију о грађанској одговорности за штете настале услед делатности опасних по животну средину. Циљ конвенције је да обезбеди одговарајућу накнаду за штету насталу као последица делатности које су опасне по животну средину. Под опасном делатношћу се подразумева, пре свега, производња, посипување, складиштење, или слично посипување, у погледу једне или више опасних материја, хемијски модификованих организима, микро организима и биљака. Ради се о професионалном обављању делатности. Штетна обухвата губијак живота или физичку повреду, губијак или оштећење имовине, губијак или штету нарушавањем животне средине, као и широким превентивним мерама и губијекима и оштећењима проузроковане превентивним мерама. Одговорност за штету се усмерава на оператора. По оператором се подразумева свако лице које врши контролу над опасном делатношћу. За штету од оператора оператор и његова одговорност је објективна и, за случај посипувања више оператора, солидарна. Није усвојено обавезно осигурање, као ни успостављање посебног фонда. Уместо тога, од оператора се захтева да учествују у обавезном финансијском аранжману, или да обезбеде финансијско обезбеђење до одређеног износа. Појавни облици могу бити различити, као на пр. уговор о осигурању, или финансијска сарадња оператора који се баве одређеном врстом опасне делатности са циљем да покрију ризике везане за ту делатност.

Конвенција, пре свега, одражава најор да се њоме обухвате сви аспекти извора еколошких штета, као и врсте штета. Систем одговорности оператора се оцењује као прилично "комплексан", а обавезни фи-

¹ Рад је посвећен пројекту Биомедицина, заштита животне средине и право бр.179079 који сада финансира Министарство просвете и науке Републике Србије

нансијски аранжман као ``јединствен``. Временски период који је ироше-као од доношења Конвенције указује да су споменути проблеми довели до све мање могућности да Конвенција ступи на снагу.

Кључне речи: *животна средина, опасна делатност, оперативор опасне делатности, одговорност за штету*

Полазећи од потребе установљавања већег јединства међу чланицама, побољшању квалитета живота, као и побољшању сарадње међу државама у погледу заштите животне средине, Савет Европе је 1993 године донео Конвенцију о грађанској одговорности за штете настале услед делатности опасних по животну средину (у даљем тексту Конвенција).² При томе се констатује да је превенција питање које је предмет интензивне међународне сарадње. За разлику од тога, са изузетком у погледу нуклеарне енергије и превоза робе, грађанска одговорност није добила такву пажњу.³

Према чл.3 (а) Конвенције она ће се примењивати ако се инцидент (догађај)⁴ десио на територији државе уговорнице независно од тога где је штета наступила. У литератури се указује да се Конвенција примењује независно од реципроцитета, при чему се указује на могућност резервације у погледу реципроцитета (чл.35 Конвенције). На тај начин се обезбеђује што шира примена Конвенције. Оцењује се да овакав приступ одражава свест о све већем значају питања штете нанете животnoj средини.⁵

1. Опасна делатност

Циљ конвенције је да обезбеди одговарајућу накнаду за штету насталу као последица делатности које су опасне по животну средину. Дефиниција опасне делатности садржана у Конвенцији је широка⁶ и представља, према неком ауторима,⁷ један од три основна појма Конвенције. Под опасном делатношћу се подразумева, пре свега, производња, поступање, складиштење, или слично поступање, у погледу једне или више опасних мате-

² Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment

³ Explanatory Report tč.1

⁴ Инцидент се, према чл.2 Конвенције одређује као изненадни догађај, више догађаја или трајно догађање, истог порекла, који су проузроковали штету, или представљају озбиљну и непосредну претњу за настанак штете. (Incident means any sudden occurrence or continuous occurrence or any series of occurrences having the same origin, which causes damage or creates a grave and imminent threat of causing damage.)

⁵ Tako Bernasconi Christophe, Civil liability resulting from transfrontier environmental damage: a case for Hague Conference?, Hague Yearbook of International Law 1999, str.53

⁶ Bergamp Lucas, Liability and Environment, Hague 2001, str.30

⁷ Tako Bernasconi C., op.cit.,str.50

рија, генетски модификованих организама, микро организама и отпада.. Ради се о професионалном обављању делатности, с обзиром да је циљ био да се обављање делатности за сопствене потребе искључи из примене Конвенције.⁸

Под опасном материјом се подразумева она материја која има својства која представљају значајна ризик за човека, животну средину или имовину. При томе су које материје представљају такав ризик у сваком случају (експлозивне, запаљиве, токсичне итд),

Основни проблем у вези тако утврђеног појам опасне материје представља тумачење “значајног ризика”, односно питање који ризик се има сматрати значајним.⁹ С обзиром на постојање списка материја које представљају значајна ризик у сваком случају, сматра се да је утврђивање да ли је ризик значајан засновано на претпоставци.¹⁰ Овакав приступ се оспорава, с обзиром да се он види као препрека компетентном доношењу одлука, будући да индивидуални ризик оцене делатности на постоји. То значи да потенцијално одговорно лице (оператор) не би тежило што вишем нивоу превенције, зато што би се његова делатност сматрала опасном и представљала значајан ризик у сваком случају када се односи на одређене материје, независно од степена његове пажње.¹¹ С друге стране, указује се да је за претпоставити да се утврђивање списка материја, које у сваком случају представљају значајна ризик, заснива на искуству и односи на типске ситуације. Понашање потенцијално одговорног лица (оператора) би могло да доведе до мањих трошкова осигурања. Ово зато што се сваки уговор о осигурању заснива на индивидуално утврђеном ризику.¹²

Појам генетски модификованих организама и микро организама је утврђен у ч.1 Конвенције, при чему се и у погледу поступања с њима тражи да то представља значајан ризик за човека, животну средину или имовину. За разлику од тога појам отпада није утврђен у Конвенцији. Спомиње се само отпад, не и опасан отпад, под условом да његове количине представљају значајан ризик за човека, животну средину или имовину. Ово се образлаже тиме да се отпад уобичајено састоји од различитих материја, које се често не могу идентификовати.¹³

У чл.4 Конвенције предвиђени су изузеци од примене. Конвенција се не примењује на штете узроковане транспортом, који обухвата период од по-

⁸ Explanatory Report čl.1

⁹ Bernasconi C., op.cit., str.51;

¹⁰ Larson Marie – Louise, The law of Environmental Damage, Stockholm 1999, str.220

¹¹ Ibidem

¹² Larson M., op.cit., str.221

¹³ Ibidem

четка утовара до краја истовара. За разлику од тога, Конвенција се примењује на транспорт цевоводима и тзв. интерни транспорт, који се одвија на простору који није доступан јавности и представља саставни део других активности. При томе се примењује захтев у погледу опасне делатности. Конвенција се не примењује ни на штете проузроковане нуклеарним материјама, ако је то регулисано одговарајућим конвенцијама, или националним правом.

2. Штета

Према чл.2 (7) штета обухвата губитак живота или физичку повреду, губитак или оштећење имовине, губитак или штету нарушавањем животне средине, као и трошкове превентивних мера и губитке и оштећење проузроковане превентивним мерама. При томе се захтева да је до губитка живота, физичке повреде и штете животної средини дошло због дејства опасних материја, генетски модификованих организама, микро организама или отпада. То значи да смрт или повреда физичког лица наступила као последица пада цеви, која садржи опасну материју, није обухваћена за случај да није дошло до његовог излагања опасној материји.¹⁴

Када се ради о имовинској штети, она не обухвата штету нанету постројењима или имовини која је под контролом оператора на простору на коме се одвија опасна делатност. Обухваћена је само штета ван тог извора (офф сите). У вези са изгубљеном добити (губитак прихода) указује се да се ово питање решава националним правом.¹⁵

Када се ради о штети нанетој животної средини, као претходни проблем се јавља питање шта се сматра животном средином.¹⁶ У том погледу постоје различити приступи. Пре свега, постоји схватање према којем животна средина обухвата само природне изворе (на пр. ваздух, вода).¹⁷ Према ширем приступу животна средина, осим природних извора, обухвата и пејсаж, као и културно наслеђе.¹⁸ Коначно, има мишљења према којима животна средина обухвата и коришћење природних извора, као што је на пр. уживање у природи због њених естетских својстава, као и рекреативне активности везане за постојање природних извора. С тим у вези указује се да мали број међународних извора укључује пејсаж и културно наслеђе у појам животне средине.¹⁹ С обзиром на чл.2 (10) Конвенција припада овој групи међународних извора. Животна средина обухвата првородне изворе, као што су ваздух, во-

¹⁴ Explanatory Report čl.2 (7)

¹⁵ Larson M., op.cit., str.226

¹⁶ Bernasconi C., op.cit., str.51

¹⁷ Brans Edward, Liability for Damage to Public Natural Resources, Hague 2001, str.10

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

да, земља, као и интеракцију између њих, имовину која представља део културног наслеђа и карактеристичне аспекте пејсажа. Овакав приступ је у складу са намером да се Конвенцији обезбеди што шира примена.

У погледу животне средине штета обухвата само трошкове због мера обнове животне средине. Ово ограничење не обухвата губитак зараде као чисто економске штете. Као типичан случај се наводи губитак зараде власника хотела услед смањеног броја гостију узрокованог променама окружења у којем се хотел налази.²⁰ Под мерама обнове, према чл.2 (9) Конвенције, подразумевају се све разумне мере које имају за циљ обнову оштећених или уништених делова животне средине, или, где је то разумно, уношење одговарајућих еквивалената тих делова животне средине (натуре swapс). Ова могућност се предвиђа за ситуације у којима није могуће финансијски изразити еколошку штету. Такав би случај био када би дошло до нестанка животињске врсте.²¹ Таква штета се не би могла финансијски исказати и никаква обнова не би теоријски била могућа. С обзиром да таква потешкоћа не сме да води потпуном одсуству накнаде, предвиђен је овај специфични метод. Њен циљ је достизање еквивалентне, а не идентичне животне средине²², као и развој принципа повраћаја у пређашње стање.²³

Када су мере обнове у питању треба указати на постојање неких дилема. Пратећа објашњења уз Конвенцију напомињу да је циљ тих мера довођење животне средине у стање идентично ономе које је постојало пре наступања штете.²⁴ Овај стандард (идентичности) није присутан у тексту Конвенције.²⁵ Приговор примени овог стандарда огледа се у изузетно високим трошковима ових мера. Имајући у виду текст Конвенције, као и недовољно јасан правни карактер пратећих објашњења, указује се да домашај мера обнове вероватно скромнији и огледа се у обезбеђивању најважнијих функција животне средине.²⁶

Као што смо указали појам штете обухвата и трошкове превентивних мера и губитке и оштећење проузроковане превентивним мерама. Под превентивним мерама подразумевају се свака разумна мера предузета од стране било кога после наступања инцидента²⁷, са циљем да се спречи или умањи губитак или штета. Овај појам се оцењује као "фундаменталан", а мере се предузимају као одговор на постојање озбиљне претње да ће штета

²⁰ Larson M., op.cit., str.227

²¹ Explanatory Report čl.2 tč.40

²² Ibidem

²³ Larson M., op.cit., str.227

²⁴ Explanatory Report čl.2 tč.40

²⁵ Brans E., op.cit., str.373

²⁶ Ibidem

²⁷ Vidi napomenu br.3

наступити, или ради смањења штете.²⁸ С тим у вези указује се да може наступити потешкоћа у погледу раздвајања трошкова превентивних мера од накнаде за штету на имовини.²⁹ Као што смо указали, када се ради оштећењу имовине накнађује се само штета ван извора опасне делатности (off site). Трошкови мера (на пр. чишћење просуте опасне материје) предузетих у оквиру извора опасне делатности (on site), ипак могу представљати штету у смислу Конвенције. Ово под словом да су мере предузете ради спречавања даље штете ван извора опасне делатности (офф сите) и уколико су трошкови тих мера разумни.³⁰

3. Оператор

Одговорност за штету се, према Конвенцији, усмерава на оператора. По оператором се подразумева свако лице које врши контролу над опасном делатношћу (чл.2 Конвенције). Овакво усмеравање одговорности (цханнелинг) се оправдава тиме да се ради о лицу чија делатност доводи до настанка штете, као и тиме да он има највише могућности да спречи наступање штете.³¹ Када се ради о контроли над вршењем делатности указује се да је у питању стварна (ефективна) контрола. При томе, узимају се у обзир све правне, финансијске и економске околности у циљу утврђивања лица које је овлашћено да доноси одлуке. У складу са тиме сматра се да је оператор послодавац, а не запослени.³²

Постојање контроле значи да оператор може имати различит правни статус. Он може бити власник, купац, прималац лизинга, плодоуживалац. Власник постројења у којима се врши опасна делатност не мора имати и контролу над вршењем такве делатности, што ће бити случај ако је постројење издато у закуп другом лицу. С тим у вези треба указати на положај повериоца. Начелно, зајмодавац који је давањем кредита омогућио вршење опасне делатности се не сматра оператором, изузев ако не врши стварну контролу над вршењем делатности.³³ У случају да банка због доцње дужника преузме контролу над поступањем са опасним материјама, могла би бити третирана као оператор и одговорна за штету нанету животној средини.³⁴ Овакав приступ је познат у судској пракси САД, али не и у земљама Европе.³⁵

²⁸ Explanatory Report čl.2 тč.41

²⁹ Larson M., op.cit., str.227

³⁰ ibidem

³¹ Explanatory Report čl.2 тč.29

³² Ibidem

³³ ibidem

³⁴ Bergkamp Lucas, Liability and Environment, Hague 2001, str.330

³⁵ Ibidem

4. Одговорност за штету

Одредбе Конвенције о одговорности за штету односе се на две ситуације. Прву ситуацију представља одговорност у погледу материја органама и одређених простора за одлагање отпада (чл.6 Конвенције), док се друга ситуација односи на одговорност у погледу простора за трајно одлагање отпада (чл.7 Конвенције).

У погледу примене Конвенције искључује се ретроактивност. Конвенција се примењује само у погледу инцидената који су наступили пре њеног ступања на снагу. Исти принцип важи и у случају да се инцидент састоји из више догађаја или серије догађаја.

За штету одговара оператор и његова одговорност је објективна и, за случај постојања више оператора, солидарна. Објективна одговорност је данас доминантни облик одговорности у погледу еколошких штета, али је дилема између субјективне и објективне одговорности била предмет обимне дискусије.³⁶ Не тражи се, дакле, доказ о кривици оператора. Сврха оваквог решења је да подстакне оператере да предузимају све потребне превентивне мере у циљу избегавања штете.³⁷

У чл.6.2.3 предвиђени су случајеви солидарне одговорности више оператора. До солидарне одговорности долази у случају када се инцидент састоји од трајног дешавања, када ће оператори који су сукцесивно вршили контролу над опасном делатношћу биће солидарно одговорни. У другом случају инцидент се састоји од више догађаја који имају исти извор и тада ће оператори који врше контролу у време сваког од тих догађаја бити солидарно одговорни. У сваком случају оператор може да избегне одговорност за део штете тако што ће докаже да је штета дељива и да део штете није узрокован његовом делатношћу.

У погледу солидарности треба имати у виду да она није увек прихваћена. Ако је опасна делатност престала, а штете постала позната после престанка, за целокупну штету одговара последњи оператор, изузев ако он или лице које је претрпело штету не докажу да је инцидент који је проузроковао штету наступио пре него је он постао оператор (чл.6.4. Конвенције). предност оваквог решења огледа се у томе што оштећени треба да докаже само узрочну везу између опасне делатности и наступеле штете. Указује се је последњи оператор у бољој позицији него оштећени, у смислу да је у време када је предузео активност, био у могућности да утврди околности које би могле да доведу до штете и предузме мера ради спреча-

³⁶ Richardson Benjamin, Environmental Regulation through Financial Organizations, Hague 2002, str.168

³⁷ Explanatory Report čl.6 tč.51

вања њеног наступања.³⁸ С друге стране доказивање да се ради делатности појединачног оператор је на операторима.³⁹ У литератури се указује да је недостатак оваквог приступа огледа у томе што сваки оператор мора бити спреман да одговара за пун износ штете, будући да може бити одговоран као последњи оператор, или бити солидарно одговоран. С тим у вези указује се да нису избегнути повећани трошкови због вишеструког осигурања за исти ризик.⁴⁰

Солидарна одговорност оператора је предвиђена и у случају постојања више постројења у којима се обавља опасна делатност (чл.11 Конвенције) у оквиру којих су наступили инциденти који су довели до наступања синергијског загађења. Под синергијским загађењем се подразумева загађење које наступа као последица више различитих елемената.⁴¹ У таквим ситуацијама може бити битно отежано доказивање узрочне везе између одређеног инцидента и наступеле штете. Сврха овакве регулативе је да олакша положај оштећеног установљаванем солидарне одговорности за целокупну штету свих оператора, ако се установи да је више инцидената довело од штете. Оштећени мора да докаже вишеструки узрок штете, штету, наступање инцидента, као и узрочну везу између инцидента и целокупне, или дела штете. Процедурална погодност у погледу оштећеног огледа се у томе што захтев може да постави према једном или више оператора према свом избору, при чему постоји право на регрес.⁴² Оператор може избећи солидарну одговорност ако докаже да је штета настала као последица инцидента на одређеним постројењима.

Објективна одговорност је утврђена и у погледу оператора простора за трајно одлагање отпада сваке врсте. За штету ће бити одговоран оператор у време када је штете проузрокована отпадом постала позната (чл.6.1. Конвенције). Као критеријум је утврђен тренутак када је штета постала позната, а не тренутак када се инцидент десио, зато што је, у овом случају, тешко утврдити тачан тренутак када се инцидент догодио.⁴³ Одговорност постоји независно од врсте отпада, чиме се избегава двојни правни режим – један, који би постојао у погледу отпада који садржи опасне материје и други у случају када се отпад не састоји од опасних материја. Ово зато што није увек могуће утврдити садржај отпада.⁴⁴ Начелно, Конвенција ће се примењивати у случају штета постала позната после њеног ступања на

³⁸ Explanatory Report čl.6 тč.53

³⁹ Larson M., op.cit., str.223

⁴⁰ ibidem

⁴¹ Explanatory Report čl.11 тč.64

⁴² Larson M., op.cit., str.225

⁴³ Explanatory Report čl.7 тč.55

⁴⁴ Explanatory Report čl.7 тč.56

снагу. Конвенција се неће примењивати у случају да је простор за трајно одлагање отпада затворен у складу са националним правом. Уколико је делатност простора за трајно одлагање отпада настављена после ступања на снагу Конвенције, а оператор докаже да је штете наступила искључиво због отпада депонованог пре њеног ступања на снагу, Конвенција се неће примењивати.

За наступање одговорности оператора није потребна његова кривица, али мора постојати узрочна веза између догађаја и наступеле штете. Конвенција не садржи одредбу о претпоставци постојања узрочне везе. У чл. 10 Конвенције је предвиђено да ће суд, у погледу постојања узрочне везе, узети у обзир (дуе аццоунт) повећану опасност наступања штете својствене опасној делатности. С тим у вези указује се да је овакво решење тешко разумљиво.⁴⁵ Напомиње се да је узимање у обзир повећаног ризика пре везано за одговорност засновано на кривици, будући да је неопходно истражити понашање лица о чијој одговорности се ради. Потреба за таквим истраживањем је мање јасна када се ради о објективној одговорности.⁴⁶ Приликом доношења Конвенције овакво решење се видело као помоћ оштећеном у доказивању узрочне везе, што, у пракси, може бити отежано.⁴⁷ С тим у вези указује се да није до краја јасно шта се сматра ``дуе аццоунт``. То, према неким ставовима, може значити да суд неће применити концепт ограничене узрочности (као на пр. типичне последице делатности), већ узети у обзир предвидљивост у комбинацији са могућом узрочношћу.⁴⁸

Када је узрочност у питању треба имати у виду могућност наступања одређених потешкоћа. Пре свега, када је позната врста и извор загађења животне средине, нема већих проблема везаних за узрочност. Такав би случај био када се загађење јавља у високим концентрацијама у непосредној близини постројења. Насупрот томе, када се опасна материја нађе у животној средини, може доћи до њеног мешања се другим, већ постојећим, могућим изворима загађења, због чега може бити немогуће доказати да је конкретни инцидент довео до штете.⁴⁹

У чл. 8 Конвенције предвиђени су неки основи за ослобођење оператора од одговорности. У сваком случају терет доказивања у погледу постојања тих основа је на оператору. С тим у вези указује се на разлику између објективне и апсолутне одговорности, при чему у случају апсолутне одговорности не постоје основи за ослобођење. Списак основа за ослобођење

⁴⁵ Bernasconi C., *op.cit.*, str.50 -51

⁴⁶ *Ibidem*

⁴⁷ Explanatory Report čl.10 tč.63

⁴⁸ Bergkamp L., *op.cit.*, str.31

⁴⁹ Wilde Mark, *Civil Liability for Environmental Damage*, Hague 2002, str.58-59

од одговорности из чл. 8 Конвенције обухвата рат, грађански рат употребу силе, као и природне феномене који имају обележја више силе (изузетни, неизбежни и неотклоњиви). У погледу ових основа за ослобођење од одговорности оператора, треба указати да је за њих – виша сила, употреба силе – тешко, или немогуће прибавити осигурање.⁵⁰

Оператор има право на ослобођење од одговорности и у случају да је штете проузрокована радњама трећег лица са намером проузроковања штете. Указује се да овај основ за ослобођење од одговорности, за разлику од претходног, није везан за прибављање осигурања.⁵¹

Основи за ослобођење од одговорности оператора обухватају и поступање у складу са налозима или обавезним мерама од стране државе. С тим и вези треба имати у виду да прибављање административне дозволе или поступање у складу за захтевима садржаним у њој, само по себи, није основ за ослобођење од одговорности.⁵² Издавањем наредбе држава не постаје оператор опасне делатности.⁵³

Оператор ће бити ослобођен одговорности и у случају да је штета проузрокована загађењем на прихватљивом нивоу према локалним околностима. Узимање у обзир локалних околности значи да тај ниво неће бити исти у урбаним и руралним срединама.⁵⁴ Конвенцијом није утврђено шта се сматра ``прихватљивим нивоом`` загађења.⁵⁵ Терет доказивања да је загађења на прихватљивом нивоу лежи на оператору. Оштећени не мора да доказује да загађење није на прихватљивом нивоу.⁵⁶

Оператор ће бити ослобођен одговорности у случају да је штета проузрокована опасном делатношћу предузетом у интересу оштећеног, при чему је било разумно да то лице буде изложено ризику опасне делатности. Примери таквих ситуација су потреба за хитним поступањем или сагласност оштећеног.⁵⁷ Овакво пребацивање терета штете на оштећеног се, према неким гледиштима, може оправдати само у случају да су трошкови услуга односно добара у вези са таквом делатношћу нижи. С тим у вези указује се да ово ослобођење оператора није добро засновано, али се при томе наглашава де се ради о споменутих изузетним ситуацијама.

⁵⁰ Lefeber Rene, *Transboundary Environmental Interference and the Origin of State Liability*, Hague 1996, str.280

⁵¹ Lefeber R., *op.cit.*, str.282

⁵² Explanatory Report čl.8 тč.59

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Explanatory Report čl.8 тč.60

⁵⁵ Bergkamp L., *op.cit.*, str.31

⁵⁶ Ibidem,

⁵⁷ Explanatory Report čl.8 тč.61

Основима за ослобођење оператора од одговорности за штету треба додати и посебан основ у погледу опасних материја. Оператор неће одговорати за штету ако докаже да, у време инцидента, стање научних и техничких знања није било такво да су се могла утврдити опасна својства материје (state of the art). Ради се о томе да је Конвенцијом предвиђена могућност стављања резерве којом би се омогућила примена овог основа за ослобођење оператора од одговорности у националном праву (чл.35 Конвенције).

Оператор нема право на лимит одговорности, мада је таквих предлога било током припрема Конвенције.⁵⁸

У погледу осигурања од одговорности у литератури се заговара примена обавезног осигурања. При томе се указује да су осигуравачи у стању да контролишу понашања осигураника у погледу животне средине, што им омогућава да утичу на ниво пажње путем променљивих премија осигурања и захтева у погледу сигурносних стандарда.⁵⁹ За разлику од таквог приступа, Конвенцијом није усвојено обавезно осигурање, као ни установавање посебног фонда. Према чл.12 Конвенције државе потписнице ће обезбедити да се од оператора, у складу са националним правом, захтева да учествују у обавезном финансијском аранжману, или да обезбеде финансијско обезбеђење до одређеног износа. Појавни облици могу бити различити, као на пр. уговор о осигурању, или финансијска сарадња оператора који се баве одређеном врстом опасне делатности са циљем да покрију ризике везане за ту делатност.⁶⁰

5. Закључна разматрања

Као што смо већ указали решења садржана у Конвенцији имају за циљ да се Конвенцији обезбеди што шира примена. То је за последицу имали да се Конвенција оцењује као ``претходница`` и као ``претерано амбициозна``.⁶¹

Конвенција, пре свега, одражава напор да се њоме обухвате сви аспекти извора еколошких штета, као и врсте штета. Систем одговорности оператора се оцењује као прилично ``комплексан``, а обавезни финансијски аранжман као ``јединствен``.⁶²

Полазећи од тога поставило се питање да ли све земље имају политичку вољу да прихвате текст који би оптеретио њихове грађане и инду-

⁵⁸ Larson M., op.cit., str.225

⁵⁹ Richardson B., op.cit., str.175

⁶⁰ Explanatory Report čl.12 тč.67

⁶¹ Bernasconi C., op.cit., str.51; Larson M., op.cit., str.229

⁶² Larson M., op.cit., str.229

стрију.⁶³ Могућност стављања резерве, на основу које би државе могле да примењују Конвенцију на бази реципроцитета, није спречила да неколико земаља, у време доношења Конвенције, изјави да неће потписати Конвенцију (Велика Британија, Немачка, Чешка, Ирска).⁶⁴ Конвенцију је потписало девет земаља, али ни једна није ратификовала Конвенцију, при чему је потребно три ратификације да би Конвенција ступила на снагу. Србија није међу земљама потписницама.⁶⁵

Временски период који је протекао од доношења Конвенције указује да су споменути проблеми довели до све мање могућности да Конвенција ступи на снагу.

⁶³ Bernasconi C., *op.cit.*, str.51

⁶⁴ *Ibidem*

⁶⁵ Стање на дан 5.03.2014 према www.convention.coe.int.

Zoran Arsić, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad

Convention on Civil Liability for Damage Resulting from Activities Dangerous to the Environment

***Abstract:** The Convention aims at ensuring adequate compensation for damage resulting from activities dangerous to the environment and also provides for means of prevention and reinstatement. It considers that the problems of adequate compensation for emissions released in one country causing damage in another country are also of an international nature. The system of the Convention is based on objective liability taking into account the "polluter pays" principle. However, specific rules are provided concerning the fault of the victim, causation, joint liability of the operators of installations or sites for damage, and a compulsory financial security scheme to cover liability under the Convention.*

***Key words :** environment, dangerous activity, operator of dangerous activity, liability*